

Моніторинг ведмедя бурого в національному парку Бойківщина (Українські Карпати)

Ірина Казибрид¹, Оксана Марискевич^{1,2}

¹ Національний природний парк «Бойківщина» (Бориня, Україна)

Email: npp_boikivschyna@ukr.net, orcid: 0009-0004-7885-2702

² Інститут екології Карпат НАН України (Львів, Україна)

KAZYBRID, I., O. MARYSKEVYCH. Monitoring of the brown bear in the Boikivshchyna National Park (Ukrainian Carpathians). — Based on the analysis of field data collected with camera traps and indirect observations (tracks, excrements, lairs, etc.), a preliminary assessment of the brown bear population in the Boikivshchyna National Park was conducted. The Boikivshchyna National Park is located within two geomorphological regions of the Ukrainian part of the Carpathians—the Verkhovyna Dividing Range and the nappe belt ('Skibovy Carpathians'). Accordingly, this protected area neighbours with Polish and Ukrainian protected areas, such as the Bieszczady National Park and San Valley Landscape Park in Poland, and the Uzhanskyi National Park and the Skole Beskids National Park in Ukraine. This specific location of the Boikivshchyna National Park may promote the active immigration of brown bears from other protected areas and sustain several eco-corridors for large mammals. As of early 2025, the number of brown bears in the Boikivshchyna National Park was estimated between 4 and 6 individuals.

Вступ

До часу створення національного природного парку «Бойківщина» (надалі Парк), який локалізований в межах двох геоморфологічних областей Українських Карпат — Вододільно-Верховинських Карпат та Скибових Карпат [Земан & Марискевич 2023] у 2019 р. на його території обліки чисельності великих хижих, зокрема й ведмедя бурого, практично не проводили.

В літературі є інформація про трапляння цього виду в східній частині Парку, до якої ці тварини могли мігрувати зі Сколівських Бескидів, де були численні сліди їхньої присутності [Татаринов 1956; Дейнека *et al.* 2008].

Враховуючи той факт, що основні шляхи транскордонних переходів великих хижаків й копитних у Львівській області пролягають у межах прикордонної зони України з Польщею, де локалізована частина масивів Парку, було відзначено ймовірність присутності ведмедя на північ від села Боберка, в урочищах Мішок і Лікоть, у районі г. Кичера Дзвиняцька між селами Беньова і Соколики, а також в районі Вододільно-Верховинського хребта поблизу г. Пікуй, де може проходити потенційний екокоридор, який, поєднує території Львівщини, Закарпаття і Польщі [Дикий *et al.* 2015].

Згідно зі статтею 4 Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат (надалі Карпатська конвенція), ратифікованої Законом України від 7 квітня 2004 р. № 1672-IV¹, Україна взяла на себе зобов'язання щодо реалізації відповідних заходів для забезпечення високого рівня охорони видів флори і фауни, характерних для Карпат та охорони зникаючих видів, ендемічних видів і великих хижаків, включаючи ведмеда бурого. Збереження великих хижаків також є одним із завдань Протоколу про збереження і стале використання біологічного і ландшафтного різноманіття до Карпатської конвенції². Заходи щодо збереження великих хижих ссавців містяться в регіональному плані збереження біорізноманіття Карпат (*Carpathian Biodiversity Framework*), прийнятому на COP 7 сторін Карпатської конвенції у Сербії³.

На національному рівні основним нормативним документом, який визначає охорону ведмеда бурого в Україні, є «План дій щодо збереження ведмеда бурого (*Ursus arctos* L.) в Україні»⁴, заходами якого передбачено напрямки моніторингу щодо ареалу, чисельності особин, кількості самок з дитинчатами, природної міграції, шляхів міграції, частоти зустрічей з людиною тощо. Означеним Планом національні парки українських Карпат визначені виконавцями заходів, які включають ведення моніторингу.

Мета роботи — узагальнити матеріали спостережень за чисельністю ведмеда бурого та шляхи його міграції на території НПП «Бойківщина».

Матеріали і методи

Проаналізовано дані спостережень співробітників наукового відділу та працівників державної служби охорони Парку щодо трапляння ведмеда бурого за період з 2021 до початку 2025 р., зібраних у рамках виконання програми Літопису природи та реалізації проекту Франкфуртського зоологічного товариства «Підтримка довгострокових ініціатив природоохоронних територій щодо збереження пралісів та старовікових лісів в Українських Карпатах з метою збереження їх природоохоронної та кліматичної функціональності».

Дані щодо присутності ведмеда бурого на території Парку зібрано в основному шляхом аналізу реєстрацій тварин на фотопастках протягом року, а також щорічного обліку тварин за їхніми слідами по першому снігу.

У процесі аналізу даних використовували програмне забезпечення SMART (Spatial Monitoring and Reporting Tool), призначене для ведення моніторингу та аналізу стану природних ресурсів у межах природоохоронних територій, яке було надано Паркові Франкфуртським зоологічним товариством.

¹ Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат» від 07 квітня 2004 № 1672-IV. [URL](#)

² Протокол про збереження і стале використання біологічного та ландшафтного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, м. Київ, 22.05.2003. [URL](#)

³ Carpathian Biodiversity Framework. 2023. [URL](#).

⁴ План дій щодо збереження ведмеда бурого (*Ursus arctos* L.) в Україні. 2021 р. [URL](#)

Результати і обговорення

До створення Парку інформацію про присутність ведмедя на цій території подавали за формою 2 ТП «Мисливство», що формували на підставі зимового обліку тварин державними лісгосподарськими підприємствами. Це не відображало реальної картини щодо чисельності цього хижака перш за все з огляду на складність проведення таких спостережень у прикордонній зоні (частина Парку локалізована за лінією інженерних споруд державного кордону України та Польщі). Зимові обліки також не враховували тих ведмедів, які знаходилися в стані зимової гібернації, бо їх не можливо було виявити. Хоча протягом останніх достатньо теплих років ведмеді досить часто цілком не залягають у сплячку.

Загалом, ресестрації ведмедя в Парку з використанням фотопасток протягом 2021–2025 рр. дозволила виявити базові території, які локалізовані в Яблунському (околиці с. Боберка, урочища Мішок і Лікоть), Сянківському (між селами Сянки і Соколики) та Либохорівському лісництвах (рис. 1).

Присутність ведмедя в Яблунському лісництві фіксували протягом усього періоду спостережень з використанням фотопасток (рис. 2). Так, зокрема, протягом 7 місяців (03.10.2023–27.05.2024) фотопастка, встановлена в межах верхового болота «Надсяння» (водно-болотне угіддя міжнародного значення) 19 раз зафіксувала ведмедя.

Ведмідь бурий також неодноразово зафіксований фотопасткою в Либохорівському лісництві Парку, зокрема, у вересні 2021 р. (див. рис. 2) та в серпні 2023 р. під час активного плодоношення чорниці на Буківській полонині на схилах г. Пікуй, що також підтверджує наявність вже згаданого вище міграційного коридору із Закарпатської області в межах Вододільно-Верховинського хребта [Дикий & Шквиря 2015].

З 2023 р. в Парку започатковано проведення щорічного зимового обліку звірів за слідами по першому снігу. За період проведення трьох таких обліків, сліди ведмедя у зимовий період було виявлено в Либохорівському (04.01, 16.02, 23.02 та 02.03.2023), Сянківському (16.02.2023, 31.01.2024, 16.01.2025) та Яблунському (16.01.2023) лісництвах Парку. У грудні 2024 р. зафіксовано перехід 5 особин ведмедя бурого з Сянківського лісництва в напрямку до Ужанського національного природного парку.

Наявність коридору транскордонної міграції ведмедя бурого з території Польщі до України також підтверджують дані польських лісівників і науковців, які аналізують чисельність та досліджують розміщення цього виду в Польських Бещадах.

Чисельність ведмедя бурого на сусідніх із Парком природоохоронних територіях оцінюють на рівні 8–15 особин в Ужанському НПП [Коваль 2024] та 27 особин у НПП «Сколівські Бескиди» [Дейнека *et al.* 2024].

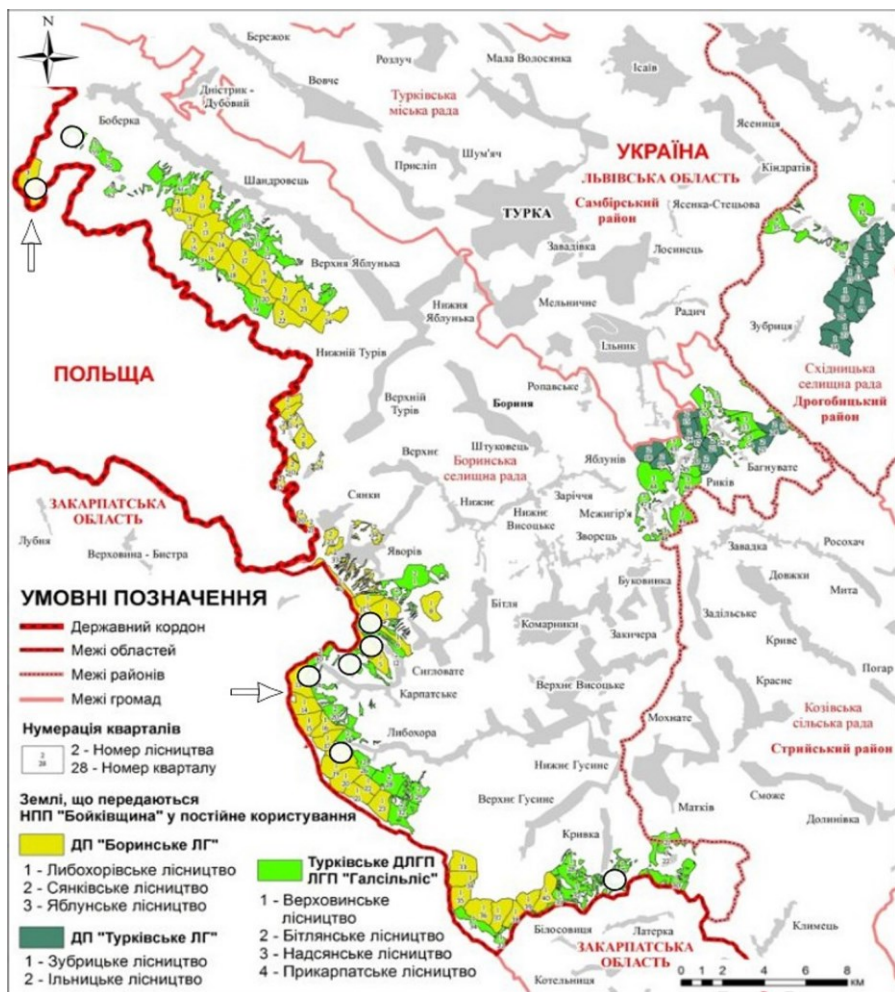

Рис. 1. Схема фіксації ведмеда бурого на території парку «Бойківщина» за період з 2021 до початку 2025 р. Стрілками позначено місця міграції ведмеда бурого.

У той же час за матеріалами Регіональної Дирекції Державних лісів у Кросно, чисельність ведмеда бурого в надлісництві Ступосяни, масиви якого безпосередньо прилягають до українсько-польського кордону вздовж Сяну в межах міжнародного резервату біосфери «Східні Карпати», до складу якого входить північно-західний кластер НПП «Бойківщина», на початок 2025 р. становила близько 20 особин.

Рис. 2. Реєстрації ведмедів на фотопастках. Верхній ряд: ліворуч — ведмедиця з ведмежатами в Яблунському лісництві, 22.09.2021, праворуч — ведмідь там само, 28.04.2024. Внизу: ведмідь в Либохорівському лісництві, 27.09.2021.

На території Бещадського національного парку, що безпосередньо контактує з лісовими масивами надлісництва Ступосяни (регіональний парк «Долина Сяну», чисельність ведмедів, які залягають у сплячку, також оцінюють на рівні 15–20 особин [Pirga 2025]. Якщо взяти до уваги мігруючі особини, то загалом щільність популяції ведмеда бурого на території Бещадського національного парку станом на 2015 р. становила 3,34–4,17 особин на 100 км² [Okarma & Pirga 2015]. Враховуючи щорічне зростання бещадської популяції ведмеда за період з 2009 р. на 1,9 %, станом на 2024 р. її чисельність становила 104 особини або 4,0–5,0 особин на 100 кв. км¹.

На території НПП «Бойківщина» площею 12240 га, за результатами аналізу даних із фотопасток та зимових обліків за слідами на снігу, чисельність ведмеда оцінюємо від 4 до 6 особин.

Варто також зазначити, що з огляду на поновлення лінії інженерних споруд вздовж державного кордону України в 2023 р., можливості міграції ведмеда бурого між природоохоронними територіями України та Польщі значно зменшилися й обмежуються зараз контуром між власне кордоном і означеною вище лінією. Для однієї з українських частин МРБ «Східні Карпати», яка

¹ Матеріали звіту: Wstępna ocena liczebności i rozmieszczenia bieszczadzkiej populacji niedźwiedzia w latach 2022/2023 (автор: W. Smietana). URL

локалізована у Львівській обл. (північно-західна частина НПП «Бойківщина» та РЛП «Надсянський»), площа території, де фіксують міграцію ведмеда бурого з Польщі, становить близько 3 тис. га. Станом на 2025 р. лінія інженерних споруд є фізичним бар'єром міграції ведмеда бурого з польської частини МРБ «Східні Карпати» на територію України.

Висновки

Моніторинг за допомогою фотопасток та зимових обліків за слідами підтвердив постійну наявність ведмеда бурого на території НПП «Бойківщина» та два шляхи міграції, які були прогнозовані раніше.

Чисельність бурого ведмеда на території НПП «Бойківщина» в різні періоди року становить 4–6 особин, що узгоджується з оцінками стану популяції на прилеглий території в Польських Бещадах.

За період спостережень з 2021 до початку 2025 р. на території Парку не вдалося виявити жодної барлоги, що не виключає їхньої наявності в Яблунському та Міжгірському лісництвах. Ці території межують з надлісництвом Ступосяни (польська частина МРБ «Східні Карпати») НПП «Сколівські Бескиди», де чисельність ведмедів є відносно високою порівняно з іншими природоохоронними територіями в гірській частині Львівської області.

Подяка

Висловлюємо щирю вдячність Державній прикордонній службі України за супровід територією Парку, яка локалізована за лінією інженерних споруд (Яблунське лісництво), а також інженеру Едварду Маршалеку з Регіональної дирекції лісів у Кросно за надану інформацію щодо чисельності ведмеда на території Бещадів.

Література

- Дейнека, А. М., В. Я. Бандерич, А.-Т. В. Башта, [et al.]. 2008. *Національний природний парк «Сколівські Бескиди». Тваринний світ*. СПОЛЮМ, Львів, 1–184.
- Дейнека, А. М., В. Я. Бандерич, В.О. Крамарець, [et al.]. 2024. *Потребують охорони: рідкісні види НПП «Сколівські Бескиди»*. ЗУКЦ, Львів, 1–135.
- Дикий, І. В., М. Г. Шквиря, П. Б. Хоєцький, [et al.]. 2015. Сучасний стан популяції ведмеда бурого в Україні: просторова структура й особливості екології, чисельність і методи дослідження. В кн.: Дикий, І. В., М. Г. Шквиря (ред.). *Ведмідь бурий (Ursus arctos): проблеми збереження та дослідження популяції в Україні*. ТОВ "СІК ГРУП УКРАЇНА", Київ, 36–72.
- Земан, В., О. Марискевич. 2023. Серце бойківського краю. НПП "Бойківщина": здобутки й перспективи. *Зелені Карпати*, 1–4: 44–51.
- Коваль, Н. Фауністичне різноманіття Ужанського НПП: минуле і сьогодення. 2024. В зб.: *Національні парки в збереженні природної та історико-культурної спадщини — досягнення та перспективи*. Ужок, 98–103. URL
- Татаринів, К. А. 1956. *Звірі західних областей України (матеріали до вивчення фауни Української РСР)*. Вид-во АН УРСР, Київ, 1–188.
- Okarma, H., B. Pirga. 2016. Ssaki kopytne i drapieżne. In: *Bieszczadzki Park Narodowy: 40 lat ochrony. Praca pod redakcją Andrzeja Góreckiego i Bogdana Zemanka*. Ustrzyki Górne, 307–320.

Pirga, B. 2025. Ssaki kopytne i drapieżne. In: *Bieszczadzki Park Narodowy: osobliwości przyrodnicze i kulturowe*. Ustrzyki Górne, 81–84.

Резюме

КАЗИБРИД, І., О. МАРИСКЕВИЧ. Моніторинг ведмеда бурого в національному парку «Бойківщина» (Українські Карпати). — На основі аналізу польових матеріалів, зібраних з використанням фото пасток та опосередкованих спостережень (сліди). Екскременти, місця відпочинку тощо) dokonano попередню оцінку стану популяції ведмеда бурого в НПП «Бойківщина», який локалізований в межах двох геоморфологічних областей Українських Карпат — Вододільно-Верховинських Карпат та Скибових Карпат. Територія парку межує з польськими та українськими природно-заповідними об'єктами — Бещадським національним парком та ландшафтним парком «Долина Сяну» в Польщі. А також з Ужанським НПП та НПП «Сколівські Бескиди» в Україні. Така особливість розташування НПП «Бойківщина» сприяє активній міграції ведмеда бурого на цю територію із сусідніх природоохоронних об'єктів і забезпечує функціонування кількох екокоридорів для великих ссавців і копитних. Станом на початок 2025 р. чисельність ведмеда бурого на території НПП «Бойківщина» оцінюється в межах 4–6 особин.